

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Арістова Н. О.

*Інститут педагогіка НАПН України
(Київ, Україна)*

ТРИКУТНИК ПАРТНЕРСТВА «УЧИТЕЛІ – УЧНІ – БАТЬКИ»: ДОЛАЄМО СТРЕС РАЗОМ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ УКРАЇНСЬКО- ЛАТВІЙСЬКОГО ПРОЄКТА «МЕРЕЖЕВА СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ДЛЯ ПЕДАГОГІВ, СПРЯМОВАНА НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ В ДІТЕЙ У РЕГІОНАХ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ВІЙНИ»)

У 2022 році Міністерство закордонних справ Латвії «Підтримка проєктів співробітництва з розвитку у визначених Латвійською Республікою країнах-одержувачах» оголосило конкурс наукових проєктів у сфері освіти. Одним із наукових проєктів, які перемогли в конкурсі, став спільний науковий українсько-латвійський проєкт «Мережева система підтримки для педагогів, спрямована на зниження рівня тривожності в дітей у регіонах, що постраждали від війни» (реєстраційний номер: GPK-07/2022). Безпосередню участь у реалізації проєкту взяли представники Резекненської академії технологій (доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту регіональних студій Айварс Каупужс; магістр психології, лекторка Ріта Орська; доктор психологічних наук, доцент Ерікс Калванс), Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (завідувачка відділу міжнародних зв'язків та наукової співпраці, докторка педагогічних наук, професорка Наталія Арістова; завідувач відділу дидактики, доктор педагогічних наук, професор Олександр Малихін), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка МОН України (завідувачка кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, докторка педагогічних наук, професорка Тетяна Опалюк), Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (Ганна Удовіченко, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін).

У межах виконання проєкту, в основу якого покладено провідні принципи педагогіки партнерства, було передбачено узагальнення та структурування технологій, технік, методів і прийомів психологічної підтримки, котрі українські педагоги зможуть використовувати в роботі з дітьми, які мають підвищений рівень тривожності. Зважаючи на те, що педагогіка партнерства передбачає створення сприятливих умов для залучення всіх суб'єктів освітньої діяльності до співпраці, серед її провідних принципів виокремлено принцип взаємодії та взаємоповаги, принцип

ініціативності, принцип права вибору, принцип відповідальності за прийняті рішення, принцип позитивного ставлення тощо (Топузов, 2021).

Задля обґрунтування необхідності розроблення проєкту науково-педагогічними працівниками Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (автори: доктор педагогічних наук, професор Олександр Малихін; докторка педагогічних наук, професорка Наталія Арістова) було розроблено онлайн опитувальник для батьків, які мають дітей шкільного віку «Як розпізнати стрес у дітей шкільного віку?». Метою здійснюваного опитування було з'ясування бачення (очима батьків) та усвідомлення проблем, пов'язаних зі стресом та підвищеним рівнем тривожності в дітей шкільного віку в регіонах, що постраждали від війни.

За результатами, отриманими на 30 жовтня 2022 року (приблизно 1300 відповідей), з'ясовано, що майже 50% дітей шкільного віку (на переконання їхніх батьків) мають підвищений рівень тривожності, а ще в майже 15% дітей шкільного віку важко розпізнати ознаки наявності чи відсутності підвищеного рівня тривожності. Саме це доводить нагальну необхідність здійснення цілеспрямованих психолого-педагогічних впливів (застосування методів, методик, технологій і технік, спрямованих на зниження рівня тривожності в дітей шкільного віку) в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти незалежно від того, чи здійснюється цей процес очно, дистанційно чи в змішаному форматі.

Під час здійснюваного опитування було запропоновано перелік ознак, за якими можна констатувати наявність підвищеного рівня тривожності в дітей шкільного віку, а саме: *порушення сну, проблеми з концентрацією уваги, погіршення настрою, надмірна турбота про власну безпеку, розлади харчової поведінки, головний біль, відчуття провини, дратівливість, відчуття страху, постійна втома, неконтрольована агресивність, погіршення шкільної успішності, зухвала поведінка, швидка стомлюваність, постійна пригніченість, надмірна плаксивість, емоційна збудливість* тощо (United Nations Children's Fund, 2022a; United Nations Children's Fund, 2022b). Аналіз вияву перерахованих ознак дає змогу на науково обґрунтованій основі запропонувати застосування максимально доцільних методів, методик, технологій і технік для різних вікових категорій (діти молодшого шкільного віку (6-10 років); діти середнього шкільного віку (11-14 років); діти старшого шкільного віку (15-18 років)), спрямованих на зниження рівня тривожності в дітей шкільного віку в регіонах, що постраждали від війни.

Отже, маємо констатувати, що під час роботи над проєктом команда українсько-латвійських експертів здійснила узагальнення тих елементів аудіотерапії, арт-терапії, когнітивно-поведінкової терапії та терапії усвідомлення себе, котрі спираються на науково обґрунтовані дослідження. За результатами інтенсивної роботи українсько-латвійської команди експертів проєкту створено веб-сайт «Долаємо стрес разом: учителі – учні – батьки!», де розміщено описи елементів запропонованих психолого-дидактичних впливів (у тому числі приклади відповідних практик).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева С., Арістова Н., Малихін О., Попов Р. (2022). Дидактичні форми організації освітнього процесу сучасного закладу освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*, 1(1), 339–347.
2. Малихін О., Арістова Н., Рогова В. (2022). Мінімізація освітніх втрат учнів закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного стану: змішане навчання. *Український педагогічний журнал*, 3, 68–76. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-3-68-76>.
3. Топузов О. М. (2021). Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія. Київ : Інститут педагогіки : Педагогічна думка.
4. Топузов О. М. (2018). Соціальне співробітництво в системі загальної середньої освіти. *Український педагогічний журнал*, 3, 47–59.
5. Malykhin, O., Aristova, N., & Bondarchuk, J. (2022). Providing Quality Education to School-Age Children in Times of War in Ukraine: A Netnographic Analysis. *The New Educational Review*, 69, 180–190. doi: <https://doi.org/10.15804/tner.2022.69.3.14>.
6. Malykhin, O., Aristova, N., & Kalinina, L. (2022). Schoolteachers-Parents Interactions amid Distance and Blended Learning: Two-Year Experience of Overcoming Negative Influences of COvid-19. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 1, 454–464. doi: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6858>.
7. Topuzov O., Malykhin O., & Aristova N. (2021). System of psychological and didactic tasks players in the educational process face in the paradigm “teachers–schoolchildren–parents” amid the Covid-19 pandemic. *Education: Modern Discourses*, 4, 23–31.
8. United Nations Children’s Fund. (2022a). How to recognize size of distress in children. Retrieved from <https://www.unicef.org/parenting/child-care/how-to-recognize-signs-of-distress>.
9. United Nations Children’s Fund. (2022b). How to recognize stress in adolescents. Retrieved from <https://www.unicef.org/ukraine/en/stories/teens-stress>.

Грищенко І. В.

*ННЦ «Інститут біології та медицини»
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Київ, Україна)*

Арістова Н. О.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російських військ на територію України радикально змінило життя українців: нищиться економічна, соціальна і культурна сфери життєдіяльності, руйнується соціальна рівновага, щоденні стресові фактори деформують емоційний стан людей, деструктивно впливають на міжособистіні зв’язки, вносять зміни у міграційні процеси, впливають на свободу тощо.